

JOSIP BARBARIĆ: ZAPISCI POGLARVARSTVA SLOBODNOG
I KRALJEVSKOG GRADA VARAŽDINA

svezak I (1587—1589) Historijski arhiv Varaždina, Varaždin 1990.

Rad Josipa Barbarića na Protokolu ili Gradskoj knjizi slobodnog i kraljevskog grada Varaždina za godine 1587—1589 za Hitorijski arhiv Varaždina, izišiog u Varaždinu 1990. u svakom konačnom obliku sastoji se od tri poglavlja uvoda, te od samog Protokola.

U poglavljima uvoda najviše se objašnjava o kakvom se dokumentu radi i što on sadrži s brojnim primjerima izvađenim i prepričanim iz Protokola.

Sam Protokol daje opsežnu sliku kompletnog života grada i okolice na kraju XVI stoljeća (političkog, društvenog, crkvenog, obiteljskog života, imovinska stanja, udaje-ženidbe, sprovodi, kuge, požari, nošnje, preljubi, kletve, odnosi s varaždinskom tvrđom).

Naslov prvog poglavlja uvoda je: »Opis Protokola ili Gradske knjige«. Tu Josip Barbarić daje kratak, vanjski opis samog Protokola. Izvorno se nalazio u sveščićima, ali je naknadno, iz praktičnih razloga, uvezen u tvrde kartonske korice. Netko je plavom olovkom kasnije dodao na prvi list »Liber fassionum« — knjiga fasija (različitim ugovora, sporova, nagodbi, parnica, sud, presuda...). Osim nekih dijelova sa saslušanja svjedoka koji su bili pisani hrvatskim jezikom kako su bili izgovoreni, čitav Protokol pisan je na latinskom jeziku, istim, vrlo ujednačenim rukopisom kakav se upotrebljavao na kraju XVI stoljeća.

Na mnogim mjestima (pogotovu oporuke i kupoprodajni ugovori) tekst je ispravljan istim rukopisom. Protokol se sastoji od 335. stranica. Misli se da je Protokol sastavio, redigirao, a možda i svojeručno ispisao bilježnik grada Blaž Antilović. Da je Protokl nastajao paralelno s radom poglavarstva dokazuju česti ispisi o zaključcima parničnih postupaka po vrhovima i krajevima stranica. Svaki pojedini predmet istaknut je većim slovima, a posebno je naznačen početak novog parničnog ciklusa. Protokol je pripadao gradskom poglavarstvu Varaždina kao pisano svjedočanstvo kad bi se pokretalo neko pravno pitanje. U Protokolu se na više mjesta spominju i stariji predlošci, ali se oni nisu sačuvali.

Iz drugog poglavlja uvoda saznaje se da je dokumenat sačuvan u dosta dobrom stanju, te ga je tek u drugom dijelu nemoguće na nekoliko mjesta rekonstruirati. G. Josip Barbarić napominje da je to jedini primjerak dokumenta.

Treća poglavlja Protokola uvoda »Povijesno značenje Protokola ili Gradske knjige (1587—1589)« podijeljeno je na devet točaka. U njima se na temelju primjera pokazuje koliku važnost imaju Protokoli za život grada.

Točka a) nosi nalov »Politički život grada Varaždina«, u njoj se iznosi, kao opće mišljenje Varaždina, mišljenje Blaža Celnika, dugogodišnjeg člana poglavarstva, koji branitelj krajeva Habsburške Monarhije vidi u čitavoj Evropi, pa njene vojne potencijale i uključuje u svoj plan borbe protiv Turaka. Također predlaže što uraditi s Poljskom koja se približila Turcima svojim interesima. Takav plan sasvim je opravdan kad se zna da je Varaždin jedna od najbitnijih tvrđava na turskom putu za Europu.

Kao glavna tvrđava slavonske granice, grad 1588. g. šalje svojim ablegatima u Požun (jer kao slobodni i kraljevski grad ima pravo prisustvovati zasjedanju zajedničkog sabora) službeni dopis u kojem traži od njih da bez obzira na ostale gradove, pa i bana, »združe« svoje glasove s glasovima Slavonije. Svaki građanin plaćio je porez, ovisno o imetku, a kad nisu imali novce za državni porez, ili im se činilo da je prevelik slali su svoje poslanstvo u Beč. Pitanje biskupske desetine rješavali su s biskupom.

Za čestih zasjedanja hrvatskog Sabora u gradu pazilo se na dolično ponašnje građana., vodila se precizna evidencija imena svih ablegata koji su bili u gradu, a posebno se pazilo da u grad ne uđe netko iz krajeva zahvaćenih kugom.

Kakva je bila »Zaštita prava i sloboda grada Varaždina« (b), u Protokolu se vidi iz njegova odnosa s banom koji za sve usluge koje traži grad mora pitati ili moliti, a također i pomoći rješavati sporove grada, najčešće s vlasnicima tvrđe (u vrijeme Protokola aktualan je spor s novim vlasnicima, Erdödyjima).

Odnosi grada s varaždinskom tvrđom (c) bili su najčešće neprijateljski, jer je tvrđa uporno željela osporiti i onemogućiti ono najvažnije za grad: slobodu i gradska prava koja su jamčila gradsku autonomiju.

Četvrta točka d) nosi nalov »Pozitivne pravne odredbe i običajno pravo« i u njemu doznajemo da su se sudske parnice vodile u Vijećnici ili u sučevoj kući (u vrijeme preuređenja Vijećnice), također doznajemo tko je sačinjavao sud (sudac, sudski prislusnici i sudski svjedoci), da su bile razvijene institucije svjedoka, torture, »stupa srama« i institucija za opranje jezika, kao i to da su u Protokolu uredno zabilježene visine kazni za sve vrste prekršaja.

S konkretnim primjerima iz Protokola o životu građana osamdesetih godina XVI stoljeća G. Barbarić obrađuje točku e) »Društven život varaždinskog grada.«

U Protokolu nalazimo precizan popis ljudi i poslova koje će tko obavljati, te o novčanim priložima građana kada je 1587. g. zaključeno da se renovira Gradska vijećnica. Sažetak G. Barbarića o tome naći ćemo pod točkom f) »Gradska kuća ili vijećnica.«

»Požari u gradu Varaždinu« (g) bili su česti i vrlo jaki, tako da se vrijeme računalo na prije i poslije požara. Postojao je čitav sistem po kojem se poslije nastojao normalizirati život u gradu, a redovito su se tražili i krivci.

U točkama »Crkva i crkveni život« (h) i »Franjevački samostan u Varaždinu« (i) govori se o često prisutnim podacima u Protokolu: crkvenom životu, vjeri građana, groblju, crkvenoj desetini, te kako se gradio franjevački samostan nakon požara 1582. godine.

Rad gospodina Josipa Barbarića još je jedan doprinos osvjetljenju povijesti ovog značajnog i zanimljivog grada i njegovih žitelja na sjeverozapadu Hrvatske u nemirnoj drugoj polovici XVI stoljeća.

Renata Labaš

ZNANSTVENI SKUP »OGNJESLAV UTJEŠENOVIĆ OSTROŽINSKI (1817—1890)«

U Topuskom je 22. i 23. veljače održan znanstveni skup o Ognjeslavu Utješeniću Ostrožinskom, političkom djelatniku, misliocu i književniku, čovjeku koji je svoj uspon dugovao samo svom radu i talentu, a uspjeh spoju rijetke i svestrane naobraženosti, sitematskog pristupa problemima i želje i sposobnosti praktičnog djelovanja na poboljšanje narodnog života (zbog čega je počesto kao državni činovnik morao odustati od svojih teoretskih shvaćanja). Okupljene su pozdravili predstavnici institucija koje su priredile skup — Drago Roksandić u ime Pripremnog odbora, Đuro Zatezalo u ime Historijskog arhiva u Karlovcu, Drago Pavličević, Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu i Dmitar Obradović, predsjednik Skupštine općine Vrginmost.

Skup je započeo uvodnim izlaganjem *Igora Karamana* »Shvaćanja Ognjeslava Utješenića Ostrožinskog o modernizaciji hrvatskog društva u drugoj polovini 19. st.« Autor je upozorio da povijesni kontekst Utješenićeveg djelovanja u doba složenog i neizvjesnog prelaza tradicionalnog u moderan svijet. On sažrijeva upravo na dodiru starog društvenog sistema i novih preporodnih strujanja protomodernizacije. Izdanak je onog sloja mladog građanstva koje će ojačati sredinom stoljeća i uz postojeću vladajuću grupu merkantilistički usmjerenog plemstva (veleposjedničkog i gradskog) težiti objedinjavanju nacionalnog tržišta, demokratskim i progresivnim reformama, odn. punoj modernizaciji hrvatskoga društva. U Utješenićevoj trajnoj vezanosti za selo i krajiški puk, Karaman vidi anticipaciju ideja seljačkog pokreta braće Radić s kraja 19. i poč. 20. st.

Franc Cengle je u saopćenju »Evropsko intelektualno obzorje Utješenićeveih shvaćanja« ocijenio Utješenića kao autora i mislioca koji »samosvjesno pripada evropskom intelektualnom ambijentu«. Na taj zaključak upućuju imena ev. autora na koja se pozivao u vlastitim djelima (autoriteti poput Lista, Riehla), a s druge strane pozornost koju su njegova djela izazivala u ev. intelektualnim krugovima i višekratno korištenje kao znanstvenih izvora (posebno fenomen zadruge).

Dunja Rihtman-Auguštin je u saopćenju »Odjek njemačkog politekonomista i etnologa W. H. Riehla u djelu Ognjeslava Utješenića Ostrožinskog« razradila

UDK 949.713

ISSN 0351-2142

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 24

ZAGREB

1991.

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

Izdavač: ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Filozofski fakultet Zagreb — Humanističke i društvene znanosti, Zagreb, Krčka ul.1

Časopis izlazi jednom godišnje

Izdavanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti, tehnologije i informatike.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu R Hrvatske br. 6859 1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informacije R Hrvatske pod br. UP-547 2 — 84 — 1984.

RADOVI 24

Za izdavača
dr. Nikši Stančić

Tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

BOBAN mr. BRANKA, Zavod za hrvatsku povijest Zagreb
BUDAK dr. NEVEN, Filozofski fakultet Zagreb
ČORALIĆ LOVORKA, prof. Demonjina 9 Zagreb
GOLDSTEIN dr. IVO, Filozofski fakultet Zagreb
GRGIN BORISLAV, Filozofski fakultet Zagreb
HRABAK dr. BOGUMIL, Filozofski fakultet Novi Sad
JURIŠIĆ mr. IVAN, Zavod za hrvatsku povijest Zagreb
KEMBEROVIĆ HUSNIJA, prof. Sarajevo
KARAMAN dr. IGOR, Zavod za hrvatsku povijest Zagreb
KOLAR DIMITRIJEVIĆ dr. MIRA, Filozofski fakultet Zagreb
KOSTELAC ANA, student Filozofski fakultet Zagreb
KRIŽAK TIMUR, student Filozofski fakultet Zagreb
LABAŠ RENATA, student Filozofski fakultet Zagreb
LEČEK SUZANA, Zavod za hrvatsku povijest Zagreb
MIROŠEVIĆ dr. FRANKO, Školska knjiga, Zagreb
OČAK dr. IVAN, Kroflinova 38 Zagreb
PAVLIČEVIĆ dr. DRAGUTIN, Zavod za hrvatsku povijest Zagreb
POLIĆ BOBIĆ dr. MIRJANA, Filozofski fakultet Zagreb
PRLENDER mr. IVICA, Filozofski fakultet Zagreb
STRČIĆ dr. PETAR, Arhiv JAZU Zagreb